

Rozšiřující studium – podzim 2009

KUNHUTINA MODLITBA¹

- nebo starší označení Kunhutina píseň nebo podle incipitu Víťaj, kráľu všemohúci
- = poměrně rozsáhlá veršovaná modlitba zapsaná ve sborníku modliteb abatyše svatojiřského kláštera Kunhuty, dcery P.O. II.
- z přelomu 13./ 14. stol.
- v několika rkp. zachována (ve 3), nejstarší z druhého desetiletí 14. st.
- pokládána za píseň nebo žalmový recitativ nebo nezpěvnou modlitbu, mohla mít své místo v bohoslužbě nebo být určena k soukromé modlitbě po přijetí oltářní svátosti - názory na její funkci se různí
- obsah: 1. uvítání Krista sestupujícího z nebes k člověku
2. díkuvzdání za boží milosti, zvláště za dar oltářní svátosti
3. výklad o božím těle v proměněné a přijímané hostii
4. prosby a zmínky o posmrtné blaženosti

Ukázka

.....
dra řie úcupiti nebe řa dens*

* = dnes

otuoriti a řuim tyelem ob

dariti Chuala tobie bo ře

ztoho ye ře cynis dyuuou

mnoho dyunu mochu řlo

ua tueho uuruchu popa

uu řelikeho Tu sue diui ti

zgeuuges cdis nas hre řnich

nau řchieuuges.....

(... tu své divy ty zjěvuješ,
když nás hřiešných navščevuješ,
chléb v své tělo proměňuješ,
z vína svú krev učiňuješ.)

V chlebněj tváři ty se skrýváš,
božskou světlost tvú pokrýváš,
cěle v oplatcě přěbýváš,
cěle na nebi počíváš.

Ani na nebi jsi věčší,
ani v oplatcě jsi menší,
ani na nebi světlejší,

¹ In: B. HAVRÁNEK: *Vývoj českého spisovného jazyka*. Praha 1979, s. 25.

ani v oplatčě temnější.

Ne nebi jsi veštek zjěvně,
v oplatčě jsi veštek tajně,
jakož na nebi jsi slavně,
takož v oplatčě jsi divně.

Když tak divně k nám přichodíš,
s sobú anjely přivodíš,
k velikéj čsti nám to hodíš,
když k nám s anjely přichodíš.

Tvé tělo jest naplněno
divně, když jest učiněno:
mocným slovem usvaceno,
věrným srdcem uchváčeno.²

Otázky a úkoly

1. kterou ze jmenovaných částí 1.-4. z obsahu je naše ukázka?
2. pravopis: Jakým pravopisem se mohlo psát v době vzniku a zápisu památky?
Jakým pravopisem je psána naše ukázka? Uveďte příklady platnosti spřežek a písmen:
3. jazyk Kunh. modlitby se liší od tehdejšího mluveného jazyka. Jakými morfologickými prostředky v našem textu?
4. Jaké je veršové schéma l sloky?
5. Odpovídá této jednoduchosti syntax?

Odpovědi a řešení budou zveřejněny asi za 14 dní, po 4.12. 2009.

STAROČESKÁ ALEXANDREIDA

Ukázka

z bitvy Řeků v čele s Alexandrem proti Peršanům (Dareios perský král)

*Stáše také bliz od toho
zástup vévody jednoho,
jenže Neguzar slovieše;
ten Řeky vše tu divieše,
k vojně násilně rozumný,
k každý seči velmi umný,*

² Transliterace podle B. HAVRÁNKA, *Vývoj českého spisovného jazyka*. Praha 1980, s. 18-19. Transkripce podle Jana LEHÁRA (ed.), *Česká středověká lyrika*. Praha 1990, s. 127.

*jakž, což každého oružie
jest k vojně i k boji slúže,
k tomu všemu byl dospělý
i na div ovšem umělý,
kopím boda na prostraně,
v tieskni mlatem, nožem raně;
kam se ten obrátí seka,
tu krev teče jako řeka.
A kdyžto uzře Filota,
že proti jmu mdlé ta rota,
ande krvaví jdú potoci,
hna tam a chtě svým pomoci,
k Neguzaru se přiboda.
Stať se mu dobrá příhoda:
udeři jej v helm po vrchu,
až jiskry vysoko zprchú.
Neudeřil bieše lehce,
pojide meč s helma skřehce;
ještě bieš ruky nótrhl,
kterúžto se bieš zavrhl,
tak ho bieše dosáhl kruté,
ruku mu po loket utě.
Neguzar se velmi smúti,
jakž možěše, to však skuti:
zdvihna se z přednieho luku,
ještě s tú s poslední rukú,
oboři se po Filotě,
jež už bě v velikém potě;
hna naň s ostrú bradaticí,
chtě jej zatieti po líci;
a snad by ho tu byl zabil,
by jemu rány nóslabil
Amyntas, jež ščit navrže,
vtě jmu v ščit, až nevytrže.
On tu vztrha bradatici,
an mu stě druhú ručici.
By Neguzar jakžto kláda,
pojide, sebú nevlada.
Často se to velmi stává,
že bolest moci přidává.
Tak se Neguzaru dosta,
když juž sám bez ruky osta.
Vzdechna v svéj žalosti k Bohu:
„Zději,“ vece, „ježto mohu.“
V nepřátely kón oboři,
v svém neštěstí i v svém hoři
hnav, polomi čtyři s sobú
a sám tu spade pro mdlobu.*

Otázky a úkoly

1. Přeložte ukázkou do nové češtiny a najděte vojenské a rytířské výrazy.

Odpovědi a řešení budou zveřejněny asi za 14 dní, po 4.12. 2009, do nové češtiny přeložíme ústně na příští konzultaci 4.12. 2009.

Další slovní zásoba z Alexandreidy

- z rytířského prostředí už v dřívější době (není v ukázce)
 - z němčiny: oř – stn. *Ors helm, šurm, šal* – zvuk
- z francouzštiny: *kropieř* (fr. *croupière*) – pokrývka na koně
 - *puklieř* (fr. *bouclier*) – okrouhlý, vypouklý štít
 - *spalnieř* (fr. *espaulière*) – vlněný oděv pod pancířem, aby pancíř netlačil (tj. brnění na hrudi a zádech)
- bohatá synonymika v Alexandreidě:
 - šurm – hnánie – pohnánie* *boj – bezpokojie*
 - vybrati se na vojnu – vstáti na vojnu – jieti n. vyjiti na pole*
 - běžeti – hnáti – téci*
 - přiběhnúti – přihnati – přitéci – připrnúti se*
 - záhuba – pohuba – porušenie – přěvratek* *milost – láska*
- česká slova v Alex. Jinde vzácně doložena nebo nedoložena:
 - *dávce* – utiskovatel, utlačovatel
 - *kmetičě* – stařena
 - *náv* – podzemní říše stínů, podsvětí → *unaviti* – zabítí (původní význam)